

Saimaan ammattikorkeakoulu
Liiketoiminta ja kulttuuri Imatra
Kuvataiteen koulutusohjelma
Korutaide

Salla Lahtinen

:)

Opinnäytetyö 2014

Tiivistelmä

Salla Lahtinen

:), 25 sivua

Saimaan ammattikorkeakoulu

Liiketoiminta ja kulttuuri Imatra

Kuvataiteen koulutusohjelma

Korutaide

Opinnäytetyö 2014

Ohjaajat: kuvataiteen tohtori Denise Ziegler, kuvataidekriitikko Hannu Castrén

Tutkielman tavoite oli havainnoida taiteilijoiden tapoja esiintyä omissa teoksissaan, omakuvien ja laajennettujen omakuvien näkökulmasta. Aihetta lähestyttiin semiotiikan, psykologian, sekä taiteilijaesimerkkien näkökulmasta. Tavoitteena oli selvittää taiteilijan omaa roolia hänen teoksessaan :).

Teoriaosuuden pohjana toimi taiteilijoiden omakuvien ja laajennettujen omakuvien tutkiminen sekä näyttelyiden että kirjojen ja netin välityksellä. Myös teosten ympärille rakentuneet tekstit, sekä erilaiset omakuvia kuvailleet kirjoitukset toimivat lähteinä tutkielmalle. Ajankohtaisuutensa vuoksi selfietä sekä sosiaalisessa mediassa käytettäviä profiilikuvia verrattiin omakuviin.

Tutkielma selvensi tekijän omaa käsitystä taiteilijoiden rooleista heidän teoksissaan, mutta herätti myös lisäkysymyksiä. Selkeä rajanvedon tekeminen omakuvien ja laajennettujen omakuvien välille ei ole aina mahdollista. Tekijän oma rooli teoksessa :) kuitenkin selkeytyi. Teos tulkittiin laajennetuksi omakuvaksi.

Asiasanat: taideteos, omakuva, laajennettu omakuva, autokommunikaatio, Lothman, Suler, Kuusamo

Abstract

Salla Lahtinen

:), 25 Pages

Saimaa University of Applied Sciences

Faculty of Fine Arts Imatra

Degree Programme in Fine Arts

Jewellery Art

Bachelor's Thesis 2014

Instructors: Ms Denise Ziegler, Artist and Mr Hannu Castrén, Art Critic

The aim of this thesis was to explore the ways artists appear in their artworks, from the context of self-portraits and extended self-portraits. The subject was examined from the perspective of semiotics and psychology, and with examples of other artists work. The intention was to clarify author's own role in her graduation work :).

As a source for this thesis the author examined self-portraits and extended self-portraits from various locations such as art exhibitions, books and web. Texts around the artworks and about the subject were the main source for this thesis. For their actuality and similarity, selfies and profile images used in social media were compared to self-portraits.

Thesis clarified the author's own understanding of artists roles in their artworks, but also evoked new questions. Clear division between self-portraits and extended self-portraits is not always possible to make. The role of the author in the work :) was however defined. The work was interpreted as an extended self-portrait.

Keywords: artwork, self-portrait, extended self-portrait, autocommunication, Lothman, Suler, Kuusamo

Sisältö

1 Johdanto.....	5
2 Omakuvien teoriaa	6
2.1 Omakuvien otto valokuvauksen psykologian näkökulmasta.....	6
2.2 Autokommunikaatio omakuvissa.	7
2.3 Teoksen tunnistus omakuvaksi.....	7
2.4 Laajennettujen omakuvien ominaisuuksista	8
3 Omakuva	8
3.1 J. Ruokokoski, N. Goldin ja F.Kahlo	8
3.2 Marina Abramovic: The Artist is Present	12
3.3 Omakuvan määrittelyyn vaikuttavista seikoista	14
4 Laajennettu omakuva	15
4.1 C. Sherman ja G. Wearing.....	15
4.2 Minna Suoniemi: Miss Kong	18
4.3 Kimmo Modig: Death of You.....	19
5 Minä teoksessani :).	21
5.1 Teosanalyysi.....	15
5.2 Tulkinta laajennetuksi omakuvaksi	18
6 Yhteenveto	23
Kuvat	24
Lähteet	25

1 Johdanto

Tutkielmani käsittelee taiteilijan esiintymistä heidän omissa teoksissaan. Olen lähestynyt aihetta omakuvien ja laajennettujen omakuvien näkökulmasta, samalla etsien määritelmiä molemmille. Tarkoitukseni on selvittää omaa rooliani teoksessani :), jonka kuvissa itse esiinnyin. Olen tutkielmaani varten tarkastellut eri taiteilijoiden teoksia, käynyt omakuvia esitelleissä näyttelyissä, kuten Amos Andersonin taidemuseolla *Taiteilija kuvassa* (10.10.2013 - 3.2.2014), sekä lukenut aiheeseen liittyviä tekstejä.

Oleellisia tutkielmassani käyttämiäni termejä ovat omakuva, laajennettu omakuva sekä autokommunikaatio. Määrittelen omakuvan teokseksi, jossa teoksen tehnyt taiteilija on itse teoksensa aihe. Laajennettu omakuva tarkoittaa tutkielmassani teosta, jossa teoksen tehnyt taiteilija esiintyy, mutta joka ei käsittele suoranaisesti häntä itseään.

Autokommunikaatio on taidehistorioitsija Altti Kuusamon tekstissään *Omakuva ja autokommunikaation ulottuvuudet* mainitsema termi. Se on peräsin Tarton koulun semiootikolta Juri Lothmanilta. Termillä tarkoitetaan subjektin kommunikointia itselleen, eli minä-minälle-kommunikaatiota, jollaista omakuvan tekijä käy itsensä kanssa. (Kuusamo, Ijäs & Niemelä 2010, 107 – 108.) Toisella kommunikaation muodolla, minä-hänelle, voi kuvailla laajennettujen omakuvien tapaa viestiä.

Rajaan teokseni varsinaisen aiheen, eli sosiaalisessa mediassa käytävän yksityisen keskustelun pois tutkielmastani. Teokseni käsittelee viestimien kautta käytävän keskustelun valheellisuuden mahdollisuutta. En syvenny kirjoittamaan kyseisestä aiheesta, sillä se ei tue teostani, joka syntyi intuitiivisena reaktiona kuvaan. Teokseni perustuu kokemukselliseen tietoon, joka heräsi eloon käydessäni läpi kuvamateriaalia, jota suunnittelin käyttäväni opinnäytetyössäni.

Mainitsen tekstissäni kuitenkin ajoittain selfiet ja sosiaalisessa mediassa käytävät profiilikuvat. Perustelen tämän sillä, että kyseiset kuvat ovat olleet esillä viimeaikaisessa työskentelyssäni. Teoksessani :) käyttämäni kuvat ovat selfieiden kaltaisia, webkameralla otettuja kuvia, jotka esitän blogissani giffinä. Näin teokseni soveltuu selfieiden Oxfordin sanakirjan määritelmään, jonka mukaan

selfie on itse itsestä älypuhelimella tai webkameralla otettu kuva, joka on ladattu sosiaaliseen mediaan (Oxford).

Opinnäytetyöni kirjallinen osuus ei täten ole tutkielma sosiaalisesta mediasta ja kommunikaatiosta itsestään, vaan pikemminkin kuvassa olemisesta, kuvallisesta viestinnästä ja näiden kahden suhteesta tämänhetkiseen työskentelyyni.

Opinnäytetyön taiteellinen osuus esitetään Imatran taidemuseossa 22.4. – 3.5.2014.

2 Omakuvien teoriaa

2.1 Omakuvien otto valokuvauksen psykologian näkökulmasta

Jo ennen kuin kiinnostuin taiteilijoiden omakuvista ja laajennetuista omakuvista, kiinnitin huomiota motiiveihin, joita omakuvien ottoon liittyy. Koin merkittäväksi amerikkalaisen psykologin John Sulerin tavan kuvailla omakuvien ottoa valokuvauksen psykologian näkökulmasta.

Suler (2013) kirjoittaa, että ottaessamme omakuvia yritämme kuvata sitä, mitä olemme luomalla objektiivisen representaation subjektiivisesta minästämmme. Sulerin mukaan omakuva antaa kuvaajan nähdä itsensä kuten muut hänet saattaisivat nähdä. Samalla kuva näyttää muille, miltä kuvaaja näyttää omissa silmissään - tai kuinka hän haluaisi tulla nähdyksi.

Yhdistin Sulerin toteamat alun perin sosiaalisen median kuviin, selfieihin ja profiilikuviin. Molemmat ovat kuvia, joilla ihminen esittää itsensä *valitsemallaan* tavalla. Uskon, että taiteilijat käyvät läpi omakuvia tehdessään Sulerin määritelmän mukaisia ajatuksia, esimerkiksi ilmentäessään teoksessaan omaa persoonallisuuttaan tai fyysistä olemustaan.

2.2 Autokommunikaatio omakuvissa

Altti Kuusamo (2010, 102) esittää toisenlaisen teorian omakuvista semiotiikan näkökulmasta. Hän kirjoittaa, että tekotilanteessa omakuvan persoonapronomini on kaksin- tai kolminkertainen minä: minä katsoo minää ja tekee minä-kuvaa. Suler kuvailee kuvien oton motiiveja, kun taas Kuusamo kuvanottotapahtumaa. Kaiken keskiössä on minä – kuvassa oleva, päätöksiä tekevä henkilö.

Myös Kuusamon (2010) ajatukset voidaan liittää niin selfiiden ottajiin kuin taiteilijoihinkin. Tämä on perusteltavissa siten, että molemmissa tapauksissa kuvien teko tai otto tapahtuu samankaltaisissa olosuhteissa. Kuvat ovat optis-teknisellä väistämättömyydellä välittyneitä, kuten taidehistorioitsija Tutta Palin (2007) kuvailee omakuvien tekoprosessia. Kuvan tekijä tai ottaja havainnoi itseään peilin kautta tai näkee itsensä kameraan piirtyneestä kuvasta. Uusi teknologia mahdollistaa peilaamisen ja kuvaamisen samaan aikaan, kuten itsekin tein ottaessani kuvia Photo Boothilla teostani :) varten.

Tästä johtuukin omakuvien autokommunikatiivinen luonne. Taiteilija kommunikoi kuvaa tehdessään itsensä kanssa, ja tämä kommunikaatio piirtyy teokseen. Toisaalta minä-minälle-kommunikaatio tapahtuu vain omakuvan tekotilanteessa, sillä julkisesti esillä ollessaan teoksen viesti muuttuu. Tällöin omakuva sisältää minä-hänelle-kommunikaatiota, jossa teoksen kokija tulkitsee kuvaa odotushorisonttinsa mukaisesti. (Kuusamo, ym. 2010.)

2.3 Teoksen tunnistus omakuvaksi

Katsoja voi tunnistaa taiteilijan teoksen omakuvaksi esimerkiksi silloin, kun teos on nimetty omakuvaksi. Jos kirjoitettu tieto häviää, omakuva saatetaan nähdä muotokuvana. (Kuusamo, ym. 2010.) Nimeämisen kaltaisena tunnistusvälineenä toimii myös taiteilijan tunnistaminen ulkonäöltä tai hänen tuotantonsa tunteminen. Jos tekijä on tunnettu omakuvistaan, hänen teoksensa voidaan tulkita omakuviksi ilman, että mikään teksti teoksen yhteydessä viittaisi siihen.

Taiteilijan esiintyminen teoksessa ei kuitenkaan ole tae teoksen lajityypistä. Kuva, jossa taiteilija on läsnä, saattaa olla laajennettu omakuva. Erot ovat tulkinnanvaraisia, mutta usein ne käyvät ilmi taiteilijan antamista vihjeistä ja teoksen ympärille rakentuvista teksteistä.

2.4 Laajennettujen omakuvien ominaisuuksista

Laajennettujen omakuvien kommunikaatio on tekotilanteessa minä-hänelle. Laajennetuissa omakuvissa taiteilija ei kommunikoi itsensä kanssa, vaan kohdentaa viestinsä suoraan teoksen kokijalle. Taiteilija saattaa tällöin mieltää itsensä kuvassa ulkopuoliseksi, toiseksi henkilöksi, kuten tulen luvussa 4.2 uudelleen toteamaan.

Laajennetuissa omakuvissa taiteilija esiintyy muiden teoksessaan käyttämiensä medioiden ja välineiden kanssa tasa-arvoisena elementtinä. Itseilmaisu ei ole taiteilijan persoonaan liittyvää, vaan kuvastuu enemmänkin hänen aihe- ja tekotapavalinnoissaan.

Voidaan siis todeta, että laajennetuissa omakuvissa taiteilija toimii viestinnän välineenä. Tarkoitan tässä tapauksessa viestillä sitä kokemusta, jonka katsoja saa taiteilijan teoksesta, ja jonka taiteilija on halunnut herättää. Koen, että tämä viesti voi olla kohdistettu aisteillemme – kuten näölle tai kuulolle – tai ajatuksillemme tai molemmille samanaikaisesti.

3 Omakuva

3.1 J. Ruokokoski, N. Goldin ja F. Kahlo

Taiteilijan voi nähdä toteuttavan Sulerin (2013) kuvaamaa tapaa omakuvan otosta silloin, kun kyseessä on ammatti-identiteetin ilmentäminen erilaisten asusteiden tai interiöörien avulla. Taiteilija tavoittelee tällöin itsensä esittämistä siten, kuinka hän haluaa tulla nähdyksi tai siten, kuinka hän näkee itsensä. Esimerkiksi suomalainen taidemaalari Jalmary Ruokokoski maalasi itsensä

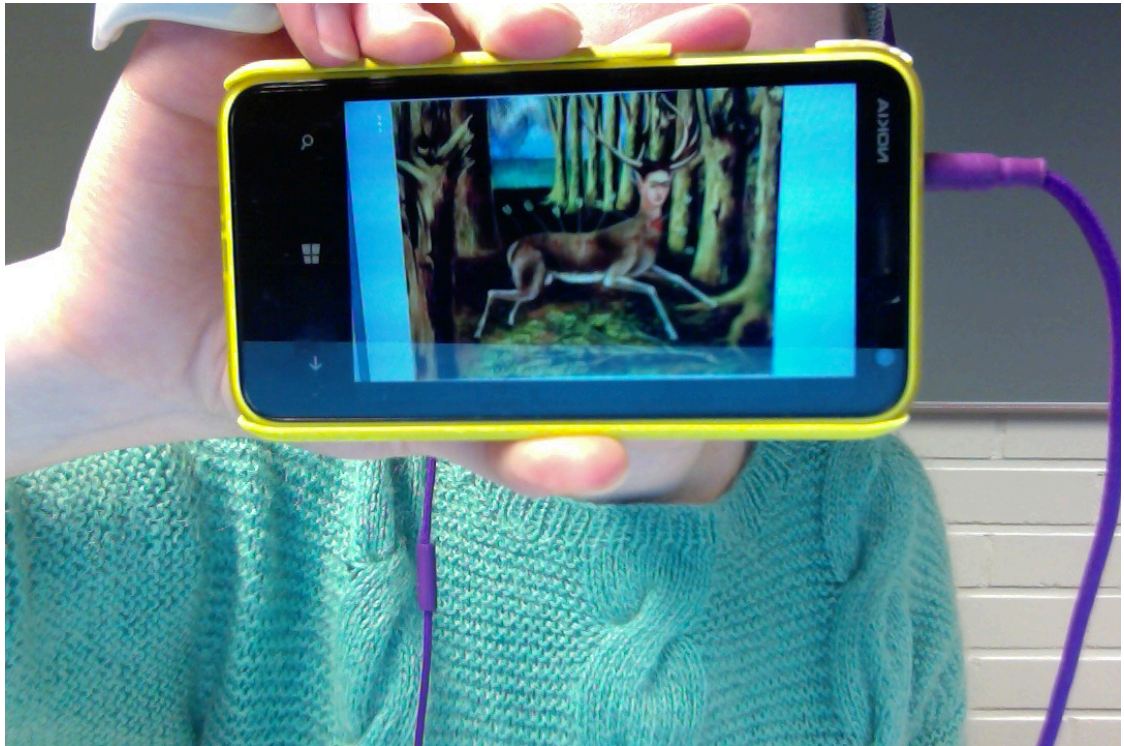
usein lippalakissa (Kuva 1), joka Tutta Palinin (2007) mukaan viittasi 1900-luvun alussa työväestöön kuulumisesta tai siihen samaistumisesta.

Sulerin (2013) määritelmän voi yhdistää myös omaelämäkerrallista dokumentaarisuutta sisältäviin omakuviin, joista esimerkkeinä esitän meksikolaisen taidemaalarin Frida Kahlon ja amerikkalaisen valokuvaajan Nan Goldinin teoksia. Kahlo totesikin itse omakuvistaan, että hän maalasi niissä todellisuuttaan (GoodReads). Esimerkiksi maalauksessa *The Little Deer* (1946) (Kuva 2) Kahlo on pukeutunut omat kivun ja surun kokemuksensa allegorioiksi, jotka hänen henkilöhistoriansa tuntevat voivat lukea ymmärtäen niiden viittaavan hänen todellisiin kokemuksiinsa (Tate).

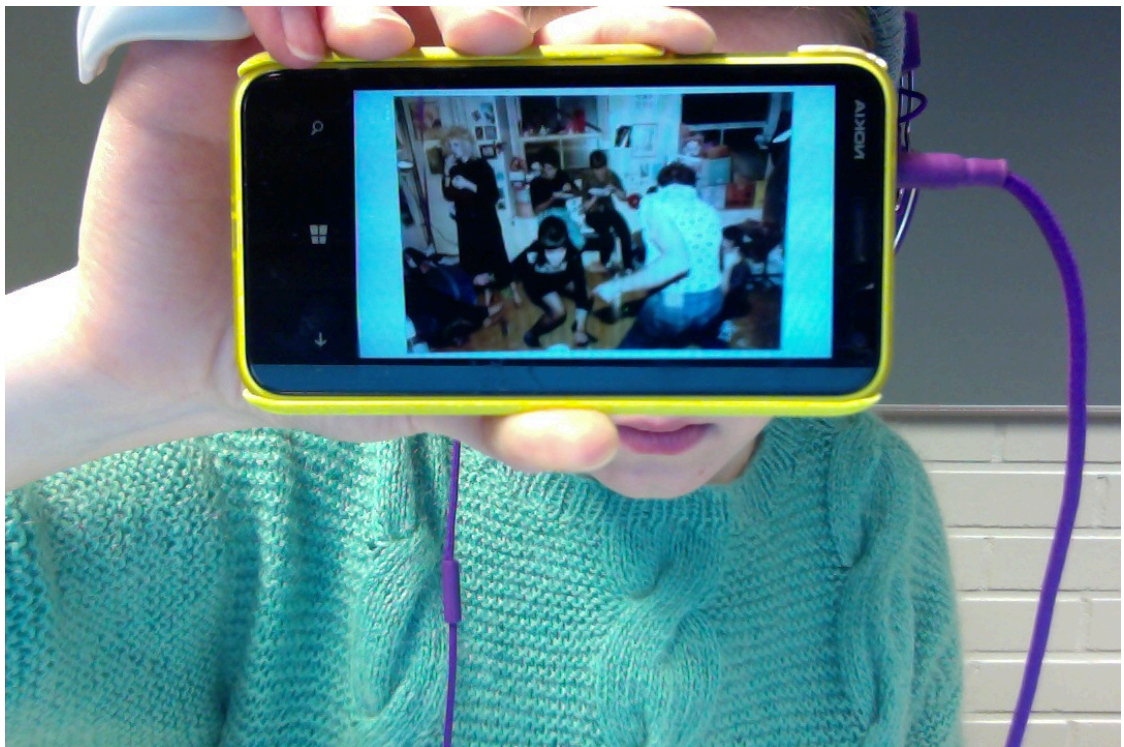

Kuva 1. Salla Lahtinen, Omakuva Jalmari Ruokokosken kanssa, 2014

Kahlo tuntuu esiintyvän maalauksissaan juuri siksi, että hän esittäisi niissä itsensä ja elämänsä, eikä viitataksaan johonkin oman kokemuspiirinsä ulkopuoliseen ilmiöön. Tällä tavoin Kahlon maalaukset voisi luokitella minulle-kommunikaatioksi, päiväkirjamaiseksi oman elämän tallentamiseksi kankaalle. Kahlo näyttää muille, miltä hän ja hänen elämänsä näyttävät hänen omissa silmissään.

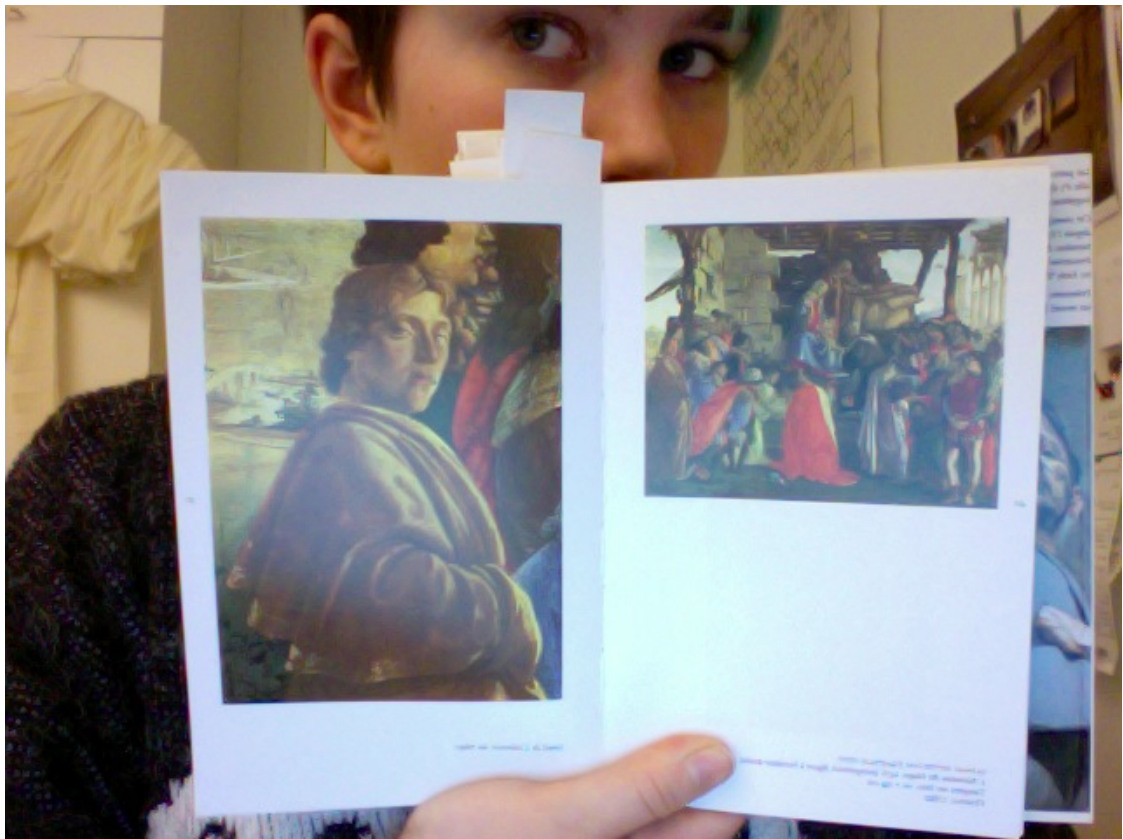
Kuva 2. Salla Lahtinen, Omakuva Frida Kahlon kanssa metsässä, 2014

Kuva 3. Salla Lahtinen, Omakuva Nan Goldinin synttäreillä, 2014

Kuva 4. Salla Lahtinen, Omakuva Nanin kanssa, 2014

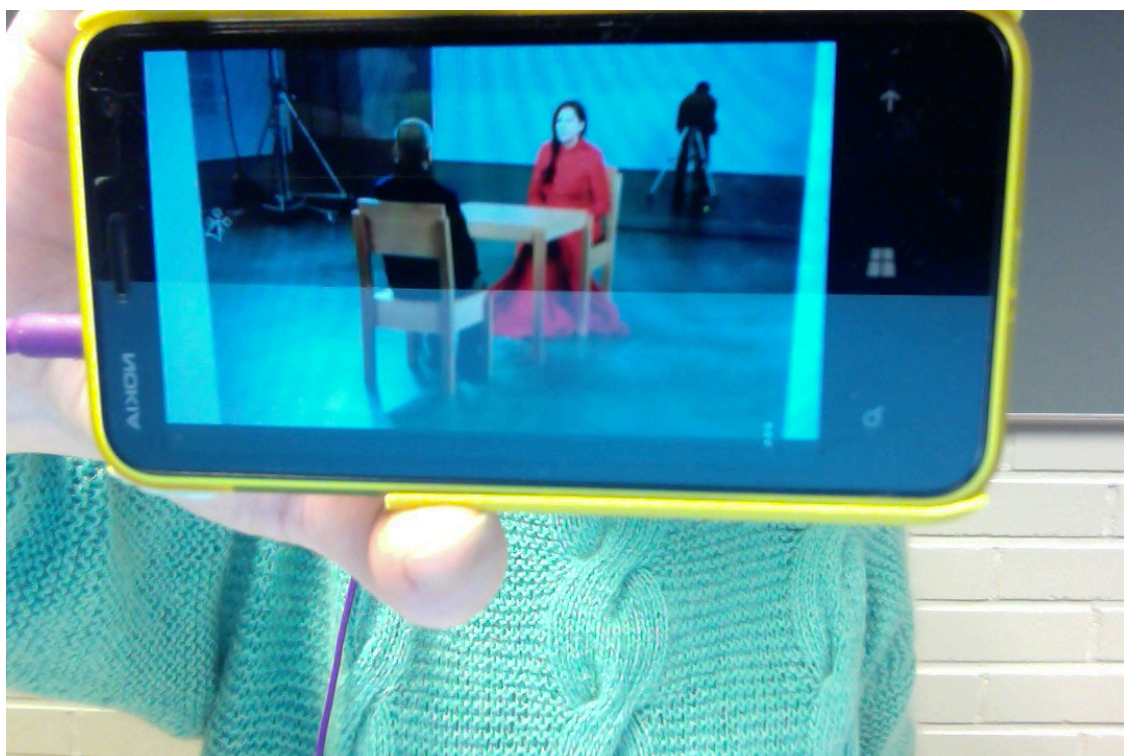
Kuva 5. Salla Lahtinen, Omakuva Botticellin ja muutaman muun tyypin kanssa, 2014

Myös Goldin on todennut valokuvistaan, että hän näyttää niissä elämänsä juuri sellaisena kuin se on, ilman glamourisointia ja ylistystä (Manchester 2001). Kuvatessaan ystäviensä tanssimista hän myös itse tanssii, ja on paikalla kokemassa kaiken saman kuin kuvattavansakin. Valokuvassa *Twisting at My Birthday Party, New York City* (1980), Goldin seisoo taka-alalla tupakoimassa, ainoana henkilönä, joka katsoo suoraan kameraan (Kuva 3). Omakuvassa *Nan One Month After Being Battered* (1984) Goldin on kuvannut itsensä teoksen nimen mukaisesti kuukausi pahoinpitelyn jälkeen (Kuva 4). Molemmat valokuvat ovat Kahlon teosta *The Little Deer* selkeämmin dokumentaarisia, lähinnä median sekä kuvaustavan vuoksi.

Goldinin ja Kahlon läsnäolo heidän teoksissaan on hyvin erilaista. Kahlo on itse teoksiensa keskiössä, ja Goldin kuvien objektiivisuuden vuoksi ikään kuin sivuroolissa. Goldinin esiintymistä valokuvassa *Twisting at My Birthday Party, New York City* voikin verrata piilotettuihin julkisiin omakuviin, joiden teko Kuusamon mukaa yleistyi 1400-luvun italialaisen renessanssin aikana (Kuusamo, ym. 2010 115 - 116). Esimerkiksi Sandro Botticelli esiintyy oletetusti maalauksessa *Kuninkaiden kumarrus* (1475) joukon sivustalla kohdaten katsojan katseellaan (Kuva 5).

3.2 Marina Abramovic: The Artist is Present

Marina Abramovicin performanssiteos *The Artist is Present* (2010) on ehkä äärimmäisin esimerkki taiteilijan läsnäolosta teoksessa (Kuva 6). Teos on taiteilija, taiteilijan katse, hänen suora kontaktinsa teoksen kokijaan, ihmiseen, joka katsoo taiteilijaa suoraan silmiin.

Kuva 6. Salla Lahtinen, Omakuva Abramovicin, teoksen kokijan ja teoskuvaajan kanssa, 2014

Abramovicin teoksen performatiivisuudesta ja taiteilijan reaaliaikaisesta läsnäolosta huolimatta teosta voisi verrata kehystettyyn tauluun: taiteilija esiintyy luotujen raamien sisällä (raami = tila, tilassa olevat esineet, vaatteet, kampauss, jne.). Performanssilla on säännöt, joiden mukaan kaikki tapahtuu, mutta jokainen kokee teoksen – hänet – uniikilla tavalla.

Teosta voisi kutsua näin ollen omakuvaksi, jolla oli määrätty aika ja paikka, määrättyt olosuhteet, ja jossa taiteilija oli läsnä fyysisesti. Myös MoMAN näyttelykuraattori Klaus Biesenbach kuvaili Abramovicin näyttelyä *The Artist is Present* omakuvaksi, näyttelystä tehdyllä saman nimisellä dokumentilla (Biesenbach 2012). Teos oli kuin tapahtuva taulu, jossa kuvan kommunikointi katsojan kanssa on optis-teknisesti välittymätöntä.

Mielenkiintoista on kuitenkin huomioida, että Abramovicin kommunikaatio teoksessa on suoraa minä-hänelle-kommunikaatiota. Teos ei ole visuaalinen itsetutkiskelun tulos, vaan taiteilija esiintyy katsojalle ilman optis-teknillisesti välittyntä minä-minälle-tapahtumaa. Teos on tulkittavissa performatiiviseksi omakuvaksi, jossa vaihtuvat katsojat toimivat osana taideteosta.

3.3 Omakuvan määrittelyyn vaikuttavista seikoista

Taiteilijoiden omakuvat eivät ole yksiselitteisesti todettavissa omakuviksi. Taiteilija itse määrittää teoksensa lajityypin nimeämällä teoksensa omakuvakseen (Kuusamo, ym. 2010) tai ilmaisemalla asian visuaalisesti, esimerkiksi näyttäytymällä kuvassa peilin kautta. Tunnistuskeinoksi riittänee myös tietämys taiteilijan laajasta omakuvatuotannosta. Esimerkiksi suomalaisen taidemaalarin Helene Schjerfbeckin myöhäisiä omakuvia ei ilman teosnimeä tunnistaisi omakuvaksi, mutta tieto monista aikaisemmista omakuvista saattaa johdatella katsojan tulkitsemaan ne sellaisiksi (Kuva 7).

Toisaalta kumpikaan aikaisemmin esittelemistäni Nan Goldinin kuvista ei ole nimeltään omakuva. Valokuvassa *Nan One Month After Being Battered* Goldin viittaa kuvan nimessä toiseen henkilöön, ikään kuin hän ei itse olisi kuvassa oleva *Nan*.

Kuva 7. Salla Lahtinen, Omakuva Schjerfbeckin omakuvan kanssa, 2014

Goldinin valokuvat eivät kuitenkaan ole dokumentteja ulkopuolisten tapahtumista, vaan nimenomaan niistä, joissa hän on läsnä. Taiteilijan mukaan hänellä itsellään ja sillä mitä hän valokuvaa ei ole mitään eroa (Manchester 2001). Tästä syystä Goldinin teos *Nan One Month After Being Battered* puhuttelee: siinä esiintyvät väkivallan jäljet ovat aitoja. Kuvan viestiä ei ole luotu kuvaa varten, vaan se sisältyy siihen taiteilijan kokeman pahoinpitelyn seurauksena. Kuva on objektiivinen dokumentti taiteilijasta sellaisena kuin hän on, ja joka nimestään huolimatta on tulkittavissa omakuvaksi.

Määrittely onkin myös yleisön harteilla, mutta tällöin mielipiteen tulee olla yleinen. Voin väittää, että Abramovicin teos on omakuva, mutta se ei tule olemaan sitä, elleivät muut tunnusta tulkintaani. Tällä tavoin Nan Goldinin edellä mainitsemani teos tulkitaan yleisesti omakuvaksi.

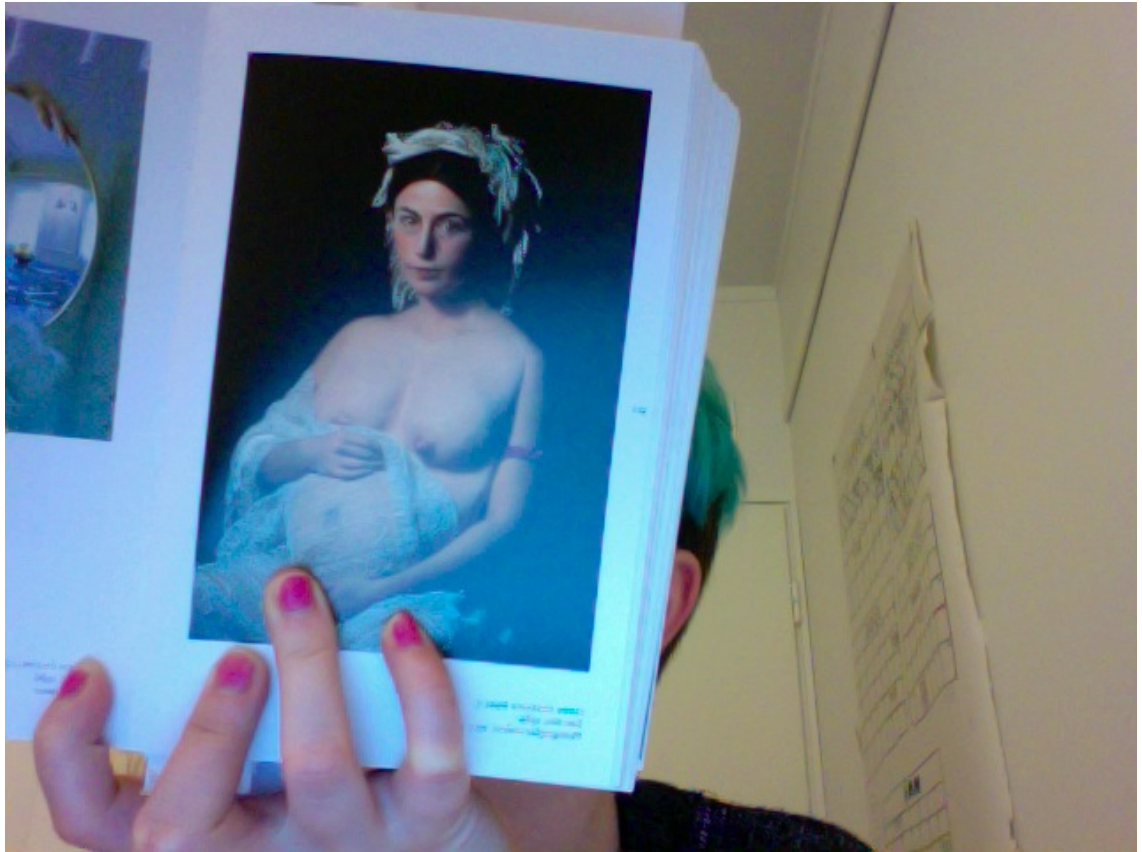
Joskus katsojan tulkinta saattaa olla väärä, tai toisin sanoen katsojan väärintulkinta johtaa teokselle epäedulliseen määrittelyyn. Koin tämän itse vieraillessani näyttelyssä *Aesthetics and Openings* Galleria Fafassa Helsingissä (23.1. – 9.2.2014), jossa oli esillä Artor Jesus Inkerön installaatioteos. Yksi teoksen osa oli lattialle, seinään nojaamaan asetettu video, jossa taiteilija valaisi itseään älypuhelimellaan pimeässä huoneessa. Tulkitsin videon itsenäiseksi teoksekseen sekä Inkerön omakuvaksi ohittaen täysin teoksen muut elementit. Taiteilijan mukaan teos käsitteli näyttelyvieraan lukukykyjä ja haastoi olemaan ajattelematta taiteilijoita galleriassa. Tämänhetkinen kiinnostukseni omakuvia kohtaan sekä se, että tunnistin taiteilijan videolta, aiheuttivat väärintulkinnan.

4 Laajennettu omakuva

4.1 C. Sherman ja G. Wearing

Koen, että Cindy Shermanin tuotanto on hyvä esimerkki siitä, kuinka taiteilija voi esiintyä teoksissaan tekemättä kuvaa itsestään. Sherman esiintyy valokuvissaan erilaisissa rooleissa sekä todellisissa että keksityissä. Hän on esimerkiksi luonut sarjan *The Complete Untitled Film Stills* (1977-1980), jossa

hän kuvaa kuvitteellista sodanjälkeisestä naiskuvaa. (MoMa.) Sarjassa *History Portraits* (1989-1990) Sherman mukailee historiallisen kuvaston hahmoja 1400-luvun Firenzestä 1800-luvun Pariisiin (Kuva 8) (Skarstedt Gallery 2008).

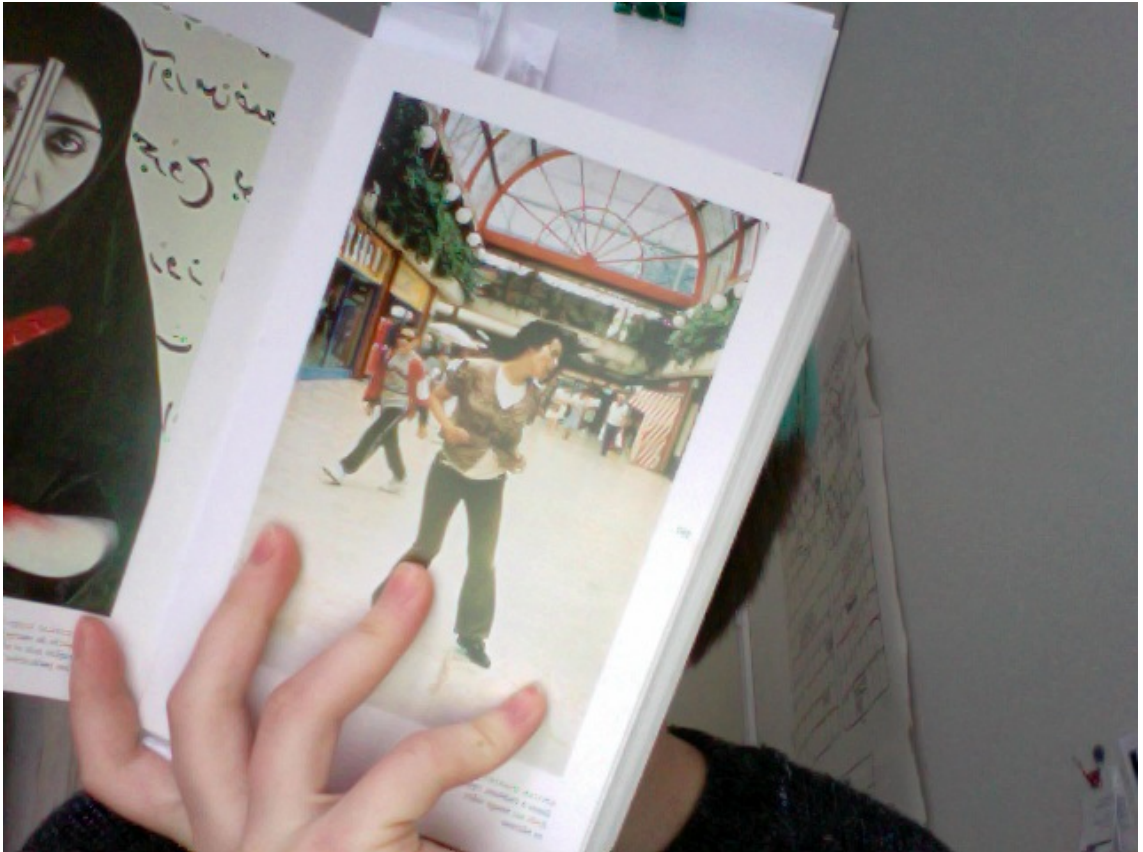

Kuva 8. Salla Lahtinen, Omakuva raskaana olevan, yläosattomissa olevan naisen kanssa, 2014

Ollessaan esillä teoksissaan, Sherman on teostensa pohja ja näyttämö. Hän rakentaa teoksensa itsensä ylle, käyttäen omaa kehoaan tukirakenteena valokuviansa lavasteille. Hän ei siis itse ole teostensa teema, vaan toimii pohjana erilaisille viesteille.

Itse tulkitseen Shermanin kuvat laajennetuiksi omakuviksi, mutta kuten myös seuraavaksi mainitsemani isobritannialaisen taiteilijan Gillian Wearingin teos, tämäkin löytyy taiteilijoiden omakuvia esittelevästä kirjasta *500 Self-Portraits* (Phaidon 2000). Kirja esittelee kronologisessa järjestyksessä merkittävimpiä omakuvia muinaisesta Egyptistä myöhäiseen 1900-lukuun saakka (Phaidon). Myös Kuusamo tulkitsee Shermanin kuvat omakuviksi, mutta esittää roolien käyttämisen etäisyyden ottamisena omakuvan genreen (Kuusamo, ym. 2010, 105).

Kuten Shermanilla valokuvissaan, myös Gillian Wearingilla on rooli videoteoksessaan *Dancing in Peckham* (1994, 25 min). Hän tanssii teoksessa keskellä ostoskeskusta yksin musiikin tahtiin, jonka vain hän voi kuulla päässään (Kuva 9). Wearing esittää teoksessaan privaatin hetken julkisessa tilassa, käsitellen tällä tavoin sitä, miten esitämme itsemme jokapäiväisessä elämässämme (REcreativeUK 2012).

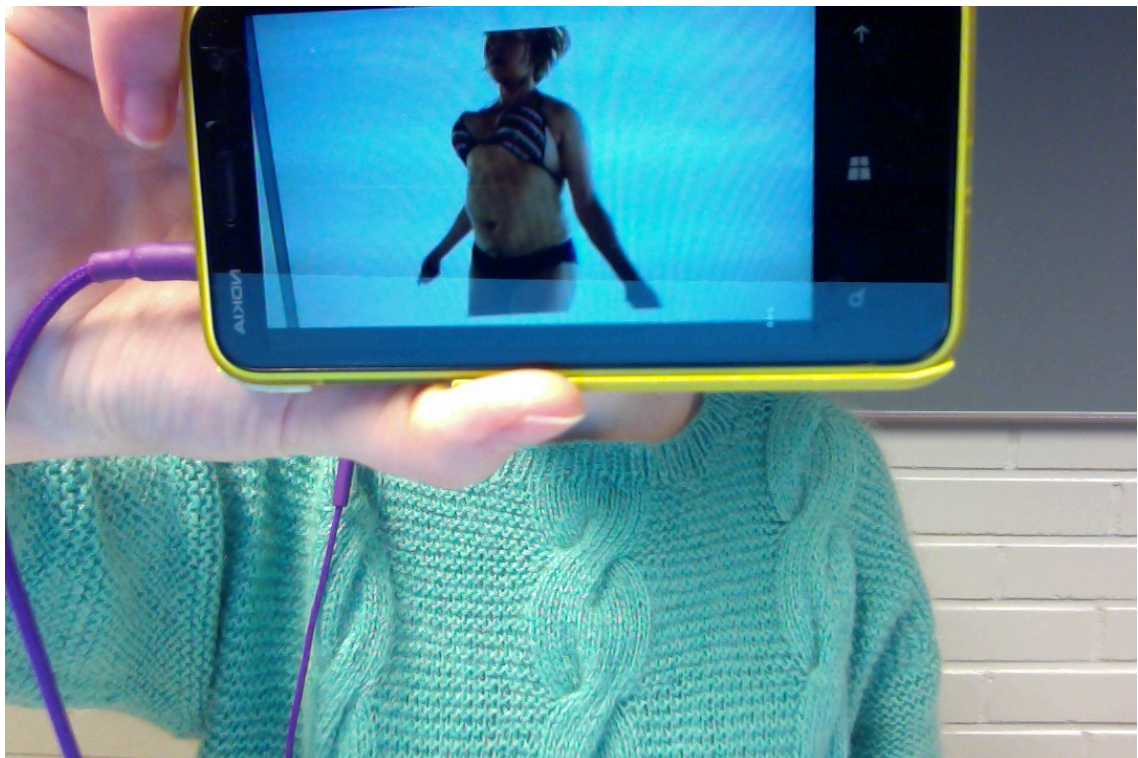

Kuva 9. Salla Lahtinen, Omakuva tanssijan kanssa, 2014

Teos siis oikeastaan pureutuu Sulerin (2013) määritelmiin. Gillian ei esitä teoksessa itseään, vaan kyseenalaistaa tapamme esittää itsemme – oli kyse sitten yleisellä paikalla käyttäytymisestä tai selfiestä sosiaalisen median profiileissamme. Teos on selkeästi laajennettu omakuva, sillä Wearingilla on siinä rooli, jota hän esittää kommunikoidakseen muille jotain häneen persoonaansa suoranaisesti liittymätöntä. Taiteilija olisi teoksessa periaatteessa korvattavissa näyttelijällä, mikä onkin mielestäni yksi laajennetun omakuvan ominaisuus.

4.2 Minna Suoniemi: Miss Kong

Myös suomalainen taiteilija Minna Suoniemi esiintyy itse omissa videoteoksissaan. Suoniemi kertoo suomalaisen taidelehti FAT:in haastattelussa tekevänsä näin siksi, että hänen on helpompi ohjailta itseään kuin malleja tai näyttelijöitä. Hän myös toteaa, että vaikka hänen kasvonsa näkyvät teoksissa, niissä ei ole välttämättä kyse hänestä itsestään. Suoniemelle hänen omat kasvonsa ovat teosten materiaalia, eikä hän koe olevansa itse teoksissa. Kuvissa on joku toinen. (FAT 2013.)

Kuva 10. Salla Lahtinen, Omakuva Miss Kongin kanssa, 2014

Teoksessaan *Miss Kong* (2008) Suoniemi hyppii bikineissä hyppynarua valkoista taustaa vasten (Kuva 10). Hän kuvailee teostekstissään käsittelevänsä kokemusta liian isona olemisesta ja kömpelyydestä, mistä vertaus King Kongiin. Teos myös esittää naisen kehon ilman keveyttä ja naiseuden ideaalia. Teosteksti ei viittaa lainkaan tekijään itseensä, vaan kuvassa olevasta henkilöstä puhutaan naisena tai hahmona. Mikään teoksessa itsessään tai sitä ympäröivissä teksteissä ei viittaa siihen, että taiteilija esiintyy siinä itse. (Suoniemi)

Suoniemi ei kommunikoi teoksen tekohetkellä itsensä kanssa, vaan teos on jo tässä vaiheessa minä-hänelle-kommunikatiivista. Hän on saattanut käydä läpi itsetutkiskelua ennen teoksen tekoa, sillä ilmeisesti teos liittyy hänen henkilökohtaiseen kokemukseensa. Teoksessaan hän on kuitenkin kuka tahansa. Suoniemen tarkoitus ei ole kiinnittää katsojan huomiota itseensä ja omaan olomuotoonsa, vaan toimia heijastuspintana katsojan omille kokemuksille ja ajatuksille.

4.3 Kimmo Modig: Death of You

Saattaa olla, että videoteoksissa taiteilijan on helpompi irtaantua henkilönä teoksensa hahmosta, kuin esimerkiksi maalauksessa. Olemme tottuneet katsomaan liikkuvaa kuvaa, jossa kuvattavat henkilöt esiintyvät toisena, näyttelevät. Tämä väittämä ei kuitenkaan päde dokumentaarisen videonmateriaalin, vaan koskee käsikirjoitettua ja näyteltyä videota. Laajennetuissa video-omakuvissa taiteilija esiintyy, mutta video-omakuvissa taiteilija on omana itsenään.

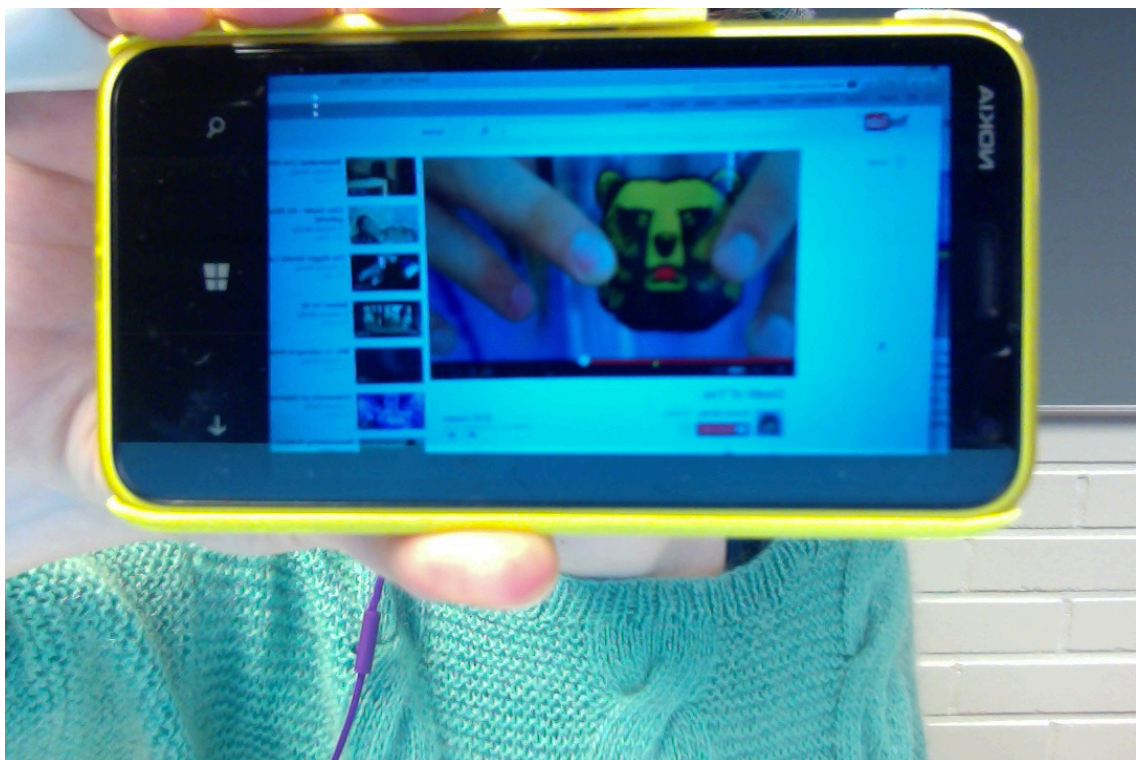
Video-omakuvat ovat siis luonteeltaan dokumentaarisia. Tällaisissa ”puhuvissa” omakuvissa taiteilijat saattavat kommunikoida suoraan katsojalle tai kameralle (Kuusamo ym. 2010, 109 - 110). Kommunikaatio edustaa samanaikaisesti sekä minä-minälle -muotoa, sillä taiteilija reflektoi itseään videon kautta että minä-hänelle -muotoa, sillä taiteilija saattaa kohdentaa puheensa toiselle itsensä sijaan. Videoeditoinnin taas voi tulkita olevan minä-minälle- tai minä-hänelle-kommunikatiivista taiteilijan motiiveista riippuen.

Miten määritellä esimerkiksi Kimmo Modigin videoteokseen *Death of You?* Taiteilija puhuttelee videolla katsojaa kysymällä, miksi tämä vaivautuu katsomaan koko videota. Hän puhuu itsestään, kuvailee kuvaustilaa ja -tilannetta.

Videoteos onkin ajoittain laajennettu omakuva ja ajoittain omakuva. Modigin kuvaillessa omia kasvojaan lähikuvassa, analysoidessaan ulkonäköään, hän

muodostaa liikkuvan omakuvan. Hän luo optis-teknillisesti välittyneen omakuvansa *sanojen* avulla - jos oletamme hänen nähneen itsensä kameran ruudulta.

Video sisältää tunnun käsikirjoituksesta. Videolla esiintyy objekteja, jotka voisivat olla etukäteen suunniteltuja lavasteita, kuten tikapuut ja olutlasi (Kuva 11), jonka Karhu-logoon Modig vertaa itseään. Tuntuma näytellystä ja improvisoidusta vaihtelee.

Kuva 11. Salla Lahtinen, Omakuva ikonin kanssa,
<http://www.youtube.com/watch?v=snDVj9hdDsA>, 2014

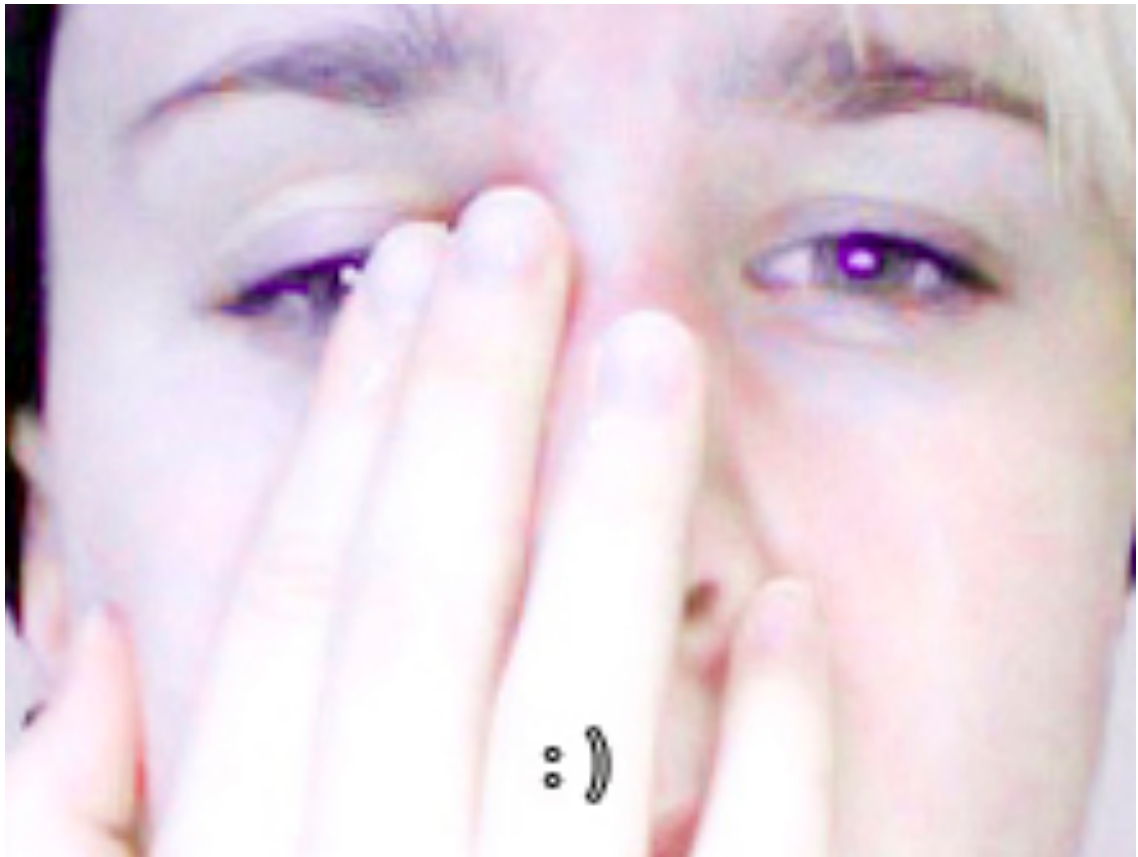
Kun Modig kääntää tuopin sisäpohjan katsojaan päin ja esittää tämän olevan hänen vangitsemansa hämähäkki, Modig kohdistaa hetkellisesti huomion itsestään katsojaan. Katsoja vaihtuu objektiksi, jota taiteilija näennäisesti tarkastelee tuopin läpi. Huomio siirtyy Modigista itsestään siihen, miltä katsojasta tuntuu. Tällöin teos on mielestäni tulkittavissa laajennetuksi omakuvaksi.

5 Minä teoksessani :)

5.1 Teosanalyysi

Teokseni koostuu projisoidusta gifistä, joka on tehty presentaatiota varten videoksi. Gif on kuuden kuvan sarja itsestäni, lähikuva ilmeeltään alakuloisista kasvoistani (Kuva 12).

Pääosassa ovat silmät sekä kasvojen yli kulkeva käsi. Silmät pysyvät kuvassa samalla kohdalla, mutta muuten kasvojen asento muuttuu huomattavasti. Kuvan alalaidassa keskellä on teksti :), valkoisella mustalla rajatulla fontilla. Teksti pysyy samassa kohdassa koko videon ajan.

Kuva 12. Salla Lahtinen, :), gif, 2014

Kuva on pikselöitynyt, ja resoluutioonsa nähden suureen kokoon venytetty. Laatu viittaa selfieihin, gif-kuvaformaattiin sekä kännykkä- ja web-kamerakuviin.

Kuvan alalaidassa oleva hymiö viittaa Internetissä tai muilla viestimillä käytävään keskusteluun, jossa hymiötä käyttänyt henkilö ilmaisee

hymyilevänsä. Hymiö on ristiriidassa kuvassa olevan henkilön ilmeen kanssa, jolloin katsoja voi tehdä päätelmiä siitä, onko teksti vai kuva tosi. Teoksen tarkoituksena on visualisoida kirjoitetun viestin ja kirjoitushetken todellisen reaktion välinen mahdollinen ristiriita.

5.2 Tulkinta laajennetuksi omakuvaksi

Koen oman teokseni olevan laajennettu omakuva. Esiinnyn itse teoksessani, mutta teos ei käsittele minua. Olisin korvattavissa kenellä tahansa muulla henkilöllä, kunhan kuvat otettaisiin samalla tavalla, ja niiden tunnelataus säilyisi samankaltaisena.

Giffissäni on samankaltaisuuksia Shermanin, Wearingin ja Suoniemen teoksiin, sillä olen teoksieni esiintyjä. Käytämme kaikki itseämme ilmiön visualisoimiseen. Myös formaatti yhdistää teokseni edellä mainitsemiini taiteilijoihin, sillä käytän valokuvia ja liikkuvaa kuvaa.

Toisaalta näen teoksessani myös yhtäläisyyksiä Frida Kahlon maalauksiin, joissa hän esittää omaelämäkerrallisia tapahtumia, sillä teokseni pohjautuu omiin kokemuksiini. Toisin kuin Kahlo, en kuitenkaan halua esittää kuvassani itseäni kokemassa tai kokemuksen keskellä, vaan pyrin tuomaan teokseni yleiselle tasolle. Haluan teoksen kertovan kommunikaatiosta, en siitä, kuinka minä kommunikoin.

En toteuta teokseni kuvissa Sulerin mainitsemia ajatuksia. Olin kuvia ottaessani tietoinen tunteista, joita halusin kuvilla ilmentää. Tarkoitukseni ei ollut kuvastaa itseäni surullisen näköisenä vaan imitoida kokemaani tilannetta. En siis tutkiskellut kuvaushetkellä itseäni, toteuttanut minä-minulle-kommunikaatiota. Jo kuvatessani otin huomioon katsojan, jolle haluan teoksellani viestiä valitsemaani aihetta.

6 Yhteenveto

Rajanveto omakuvien ja laajennettujen omakuvien välillä saattaa olla häilyvä, joskus jopa teennäinen. Rajanveto kuitenkin auttaa taiteilijaa teoksen konseptoinnissa sekä katsojaa teoksen tulkinnassa silloin, kun teos on tarkoitettu laajennetuksi omakuvaksi. Tällöin katsoja osaa tulkita teosta ilman taiteilijan henkilöhistorian painoarvoa.

Oman kokemukseni perusteella ihmiset ovat luonnostaan kiinnostuneet henkilömyyteistä. Kun taiteilija esiintyy teoksessa, se tulkitaan lähes automaattisesti omakuvana, kuten myös itselleni kävi A. J. Inkerön teoksen kohdalla. Teokset, joissa taiteilija esiintyy, halutaan tulkita henkilöhistorian kautta, sillä ihminen teosten takana koetaan usein kiinnostavammaksi kuin teos itse.

Seuraan kiinnostuneena, tulkitaanko teoksiani tulevaisuudessa oman henkilöhistoriani kautta, vai onnistunko häivyttämään niistä itseni esiintyessäni niissä. En pysty itse täydellisesti ohjaamaan katsojaa (eikä tarkoitus olekaan!), sillä kyse ei tule olemaan siitä, mitä itse yritän teoksillani sanoa, vaan siitä, miten katsoja tulkitsee teokseni. Amerikkalainen taidehistorioitsija Jonathan Katz (2011) toteaa muotokuvia esitelleen taidenäyttelyä *Hide/Seek: Difference and Desire in American Portraiture* analysoivassa videossa seuraavasti:

... portraiture cannot be a product of the artists control, but rather the viewers.

... muotokuva ei voi olla taiteilijan kontrollin tuotos, vaan pikemminkin katsojan.

Vaikka kyse on muotokuvista, sama pätee myös omakuviin. Omakuva on aina tekijänsä tulkinta hänestä itsestään, joka julkisesti esillä ollessaan asetetaan katsojan tulkittavaksi.

Kuvat

Kuva 1. Salla Lahtinen, Omakuva Jalmary Ruokokosken kanssa, 2014, s. 9

Kuva 2. Salla Lahtinen, Omakuva Frida Kahlon kanssa metsässä, 2014, s. 10

Kuva 3. Salla Lahtinen, Omakuva Nan Goldinin synttäreillä, 2014, s. 10

Kuva 4. Salla Lahtinen, Omakuva Nanin kanssa, 2014, s. 11

Kuva 5. Salla Lahtinen, Omakuva Botticellin ja muutaman muun tyyppin kanssa, 2014, s. 11

Kuva 6. Salla Lahtinen, Omakuva Abramovicin, teoksen kokijan ja teoskuvaajan kanssa, 2014, s. 13

Kuva 7. Salla Lahtinen, Omakuva Schjerfbeckin omakuvan kanssa, 2014, s. 14

Kuva 8. Salla Lahtinen, Omakuva raskaana olevan, yläosattomissa olevan naisen kanssa, 2014, s. 16

Kuva 9. Salla Lahtinen, Omakuva tanssijan kanssa, 2014, s. 17

Kuva 10. Salla Lahtinen, Omakuva Miss Kongin kanssa, 2014, s. 18

Kuva 11. Salla Lahtinen, Omakuva ikonin kanssa,
<http://www.youtube.com/watch?v=snDVj9hdDsA>, 2014, s. 20

Kuva 12. Salla Lahtinen, :), gif, 2014, s. 21

Lähteet

Biesenbach, K., 2012, Marina Abramovic: The Artist Is Present, 1:39:00 – 1:39:20

FAT, edition # 2013, 2013, Printon Trükikoda AS: Estonia

GoodReads, Frida Kahlo Quotes, <http://www.goodreads.com/quotes/419211-i-don-t-paint-dreams-or-nightmares-i-paint-my-own>. Luettu 12.2.2014

Katz, J., 2011, HIDE/SEEK: "CAMOUFLAGE SELF-PORTRAIT" BY ANDY WARHOL, 3:49-3:57, <http://www.artbabble.org/video/npg/hideseek-camouflage-self-portrait-andy-warhol>. Luettu 18.01.2014

Kuusamo, A., Ijäs, M., Niemelä, R., 2010, Kuinka tehdä taidehistoriaa?, Uni-print: Turku

Manchester, E., 2001, Tate , <https://www.tate.org.uk/art/artworks/goldin-nan-one-month-after-being-battered-p78045/text-summary>. Luettu 11.3.2014

Moma, The Museum of Modern Art New York, <http://www.moma.org/interactives/exhibitions/1997/sherman/>. Luettu 11.3.2014

Oxford, Oxford Dictionaries, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/selfie>. Luettu 5.3.2014

Palin, T., 2007, Modernin muotokuvan merkit, Kuvia 1800- ja 1900-luvuilta Taittekoti Kirpilässä, Lönnberg Painot Oy: Helsinki

Phaidon, 2000, 500 Autoportraits, Phaidon Press Limited: Hong Kong

Phaidon, <http://uk.phaidon.com/store/art/500-self-portraits-9780714839592/>, Luettu 11.3.2014

REcreativeUK, 2012, http://www.youtube.com/watch?v=60o_GUNxG_M. Luettu 12.3.2014

Skarstedt Gallery, http://www.skarstedt.com/exhibitions/2008-11-08_cindy-sherman/. Luettu 12.2.2014

Suler, J., 2013, The Varieties of Self-Portrait Experiences, <http://truecenterpublishing.com/photopsy/selfportraits.htm>. Luettu 14.01.2014

Suoniemi, M., <http://www.minnasuoniemi.com/misskong.html>. Luettu 13.2.2014

Tate, <http://www.tate.org.uk/whats-on/tate-modern/exhibition/frida-kahlo/frida-kahlo-room-guide/frida-kahlo-room-guide-room-8>. Luettu 4.3.2014